

6.12.2024 29. helluntain jälkeisen viikon torstai, Pyhä Nikolaos ihmeidentekijä,
Lyykian Myrran arkkipiispa

Käsittelen tässä sekä vuoroluvun että juhlan mukaiset tekstit

Juhlan epistola

”Olkaa johtajillenne kuuliaiset, totelkaa heitä. He valvovat öitä teidän vuoksenne, koska joutuvat kerran tekemään teistä jokaisesta tiliä. Saakoot he tehdä työnsä iloiten, ei huokailten, sillä se olisi teille paha asia. Rukoilkaa meidän puolestamme. Olemme varmoja siitä, että omatuntomme on puhdas – tahdommehan toimia kaikessa oikein. Varsinkin siksi pyydän teiltä esirukousta, että jo pian pääsisin takaisin teidän luoksenne. Rauhan Jumala, joka ikuisen liiton uhriveren tähden on nostanut kuolleista lampaiden suuren paimenen, meidän Herramme Jeesuksen, varustakoon teidät hyvillä lahjoillaan, niin että voitte täyttää hänen tahtonsa. Sen, mikä on hänelle mieleen, hän itse tehköön meissä, hän ja Jeesus Kristus. Hänen on kunnia aina ja ikuisesti. Amen. (Hepr. 13: 17 – 21)

Johtajat ovat yhteisön päämiehiä, joiden tehtävä on suojella yhteisön jäseniä näitä vahingoittavilta asioilta. Nämä joutuvat ”tekemään teistä jokaisesta tiliä” merkitsee, että johtajilla on vastuu heille uskotuista ihmisistä.

”Rauhan Jumala, joka ikuisen liiton uhriveren tähden on nostanut kuolleista lampaiden suuren paimenen, meidän Herramme Jeesuksen” on ainoa kohta, missä heprealaiskirjeessä viitataan suoraan Kristuksen ylösnousemukseen. Kirjoittaja on kirjeensä alussa (Hepr. 1: 3) todennut Jumalan Pojan toimittaneen puhdistuksen synneistä ja asettuneen korkeuksissa istuimelleen Majesteetin oikealle puolelle. Siinä kohdassa ei kuitenkaan mainita erikseen ylösnousemusta.

Tekstimme loppuosa on siunausta. Sen taustalla voi olla profeetta Jesajan teksti: ” Missä on hän, joka vedestä nosti omalle laumalleen paimenen ja asetti häneen pyhän henkensä?” (Jes 63: 11). Jesaja kirjoitti Mooseksesta, joka johdatti kansan pois Egyptin orjuudesta. Jeesus johtaa laumansa kohti taivasten valtakuntaa.

Vuoroluvun mukainen epistola

”Näin kumotaan aikaisempi määräys, koska se oli heikko ja hyödytön: eihän laki tehnyt mitään täydelliseksi. Sen tilalle me olemme saaneet parempaa: toivon, joka antaa meille uskalluksen lähestyä

Jumalaa. On myös otettava huomioon Jumalan vala. Leevin heimon miehistä tuli pappeja ilman sitä, mutta tämän toisen pappuus vahvistettiin valalla, näillä sanoilla: - Herra on vannonut valan eikä sitä peruuta: sinä olet pappi ikuisesti. Tästä näemme, kuinka paljon vahvempi on se liitto, jonka takaajana Jeesus on. Muiden pappien määrä on jatkuvasti kasvanut, kun kuolema on estänyt heitä pysymästä virassaan. Mutta Jeesus pysyy ikuisesti, hänen pappautensa on muuttumaton. Siksi hän pystyy nyt ja aina pelastamaan ne, jotka hänen välityksellään lähestyvät Jumalaa. Hän elää iäti rukoillakseen heidän puolestaan. (Hepr. 7: 18 – 25)

Aikaisempi määräys kumottiin hyödyttömänä. Tämä määräys koski Vanhan testamentin papistoa, joka oli kyvytön puhdistamaan kansa ja liittämään se Jumalan yhteyteen. Nyt olemme saaneet toivon, jonka mukaan meillä on mahdollisuus lähestyä Jumalaa. Tämä toivo perustuu Jumalan Pojan suorittamaan uhriin. Hänen kauttaan me voimme lähestyä Jumalaa. Tämä termi, ”lähestyä Jumalaa”, on käytössä, kun kuvataan Vanhan testamentin pappeja (vrt. 3. Moos. 10: 3, siinä uusi käännös on ”jotka ovat minua lähellä”, vanhempi vuodelta 1776 on todennäköisesti uskollisempi alkuperäiselle tekstille: ”jotka minua lähestyvät”). Nyt se, mikä kuului Vanhan testamentin papistolle, Jumalan lähestyminen, on luvattu kaikille uskoville.

Kristuksen pappuus on suurempaa kuin Vanhan testamentin pappuus. Sen on Jumala valallaan vahvistanut (Ps. 110: 4). Lisäksi Kristuksen pappuus on ikuista, mitä Vanhan testamentin pappuus ei ollut.

”Kuinka paljon vahvempi on se liitto, jonka takaajana Jeesus on” rinnastaa toisiinsa Vanhan testamentin (Mooseksen) liiton ja Uuden liiton. Pappuuden loppuessa tuli vanha liitto päätökseensä ja samalla muuttui myös laki. Uusi liitto tuli voimaan Jeesuksen uudessa pappudessa. Liitto on voimassa niin kauan kuin sillä on papistoa. Jeesuksen pappuus on ikuista, joten liitto tulee aina olemaan voimassa.

Jeesus kuoli puolestamme (uhrasi itsensä) ristillä. Kuitenkin tähän kuolemaan pitää yhdistää myös ylösnousemus ja taivaaseen astuminen. Kristuksen pelastusteko on samanaikaisesti jo tapahtunut mutta vaikuttaa myös tulevaisuudessa. ”Hän elää iäti rukoillakseen heidän puolestaan” (vrt. myös Room. 8: 34).

Juhlan evankeliumi

”Jeesus laskeutui vuorelta yhdessä heidän kanssaan ja pysähtyi tasaiselle paikalle. Siellä oli suuri joukko hänen opetuslapsiaan ja paljon kansaa kaikkialta Juudeasta, Jerusalemissa ja rannikolta Tyroksen ja Sidonin seudulta. Kaikki he olivat tulleet kuulemaan Jeesusta ja hakemaan parannusta tauteihinsa. Myös saastaisten henkien vaivaamat tulivat terveiksi. Jokainen yritti väentungoksessa päästä koskettamaan häntä, sillä hänestä lähti voimaa, joka paransi kaikki. Jeesus katsoi opetuslapsiinsa ja sanoi: ”Autuaita olette te köyhät, sillä teidän on Jumalan valtakunta. Autuaita te, jotka nyt olette nälissä: teidät ravitaan. Autuaita te, jotka nyt itkette: te saatte nauraa. Autuaita olette te, kun teitä ihmisen Pojan tähden vihataan ja herjataan, kun ihmiset erottavat teidät keskuudestaan ja inhoavat teidän nimeännekin. Iloitkaa silloin, hyppikää riemusta, sillä palkka, jonka te taivaassa saatte, on suuri.” (Luuk. 6: 17 – 23a)

Tämä sama evankeliumi luetaan 19. helluntain jälkeisen viikon perjantaina. Samaa tekstiä on Matteuksella (Matt. 12: 15 – 21; 4: 25; 5: 1 – 12) sekä Markuksella (Mark. 3: 7 – 12).

Ennen tämän päiväisen kertomuksen alkua Jeesus oli viettänyt yön rukouksessa vuorella. Päivän koittaessa hän kutsui luokseen opetuslapsensa ja valitsi heistä kaksitoista, jotka nimesi apostoleiksi. (Luuk. 6: 12 – 16). Sitten Jeesus laskeutui vuorelta ja pysähtyi tasaiselle paikalle, missä oli koolla paljon väkeä. Tästä alkaa Luukkaan vuorisaarna (6: 17 – 49). Meidän tekstimme tänään käsittää siitä alkuosan.

Saastaisten henkien vaivaamilla tarkoitetaan Jumalalle vastakkaisia henkiä. Saastainen ja puhdas ovat uskonnollisia termejä. Ne eivät suoraan kuvaa hygieniaa, vaan kuuluvat sellaisten sanojen joukkoon kuin pyhyys tai hurskaus.

Matteuksen vuorisaarna käsittää Matteuksen evankeliumin luvut 7 – 9. Verrattaessa näitä kahta, Matteusta ja Luukasta, meillä on neljä ongelmaa: lähteet, kuulijakunta, mitä tarkoittavat köyhä ja rikas sekä Luukkaan tarkoitus. Luukkaan vuorisaarna on Matteuksen vastaavaa lyhyempi. Heillä on yhteistä tekstiosuutta (Q -lähde), mutta myös omia tekstejään.

Vaikka Luukas korostaakin, että Jeesus puhui opetuslapsille, niin tämän tekstin ulkopuolella olevat moitesanat ovat sellaisia, että ne on osoitettu rikkaille (Voi teitä..., 6: 24 – 26). Opetuslapset eivät olleet rikkaita. Johtopäätös voisi olla, että Luukkaan vuorisaarna on suunnattu myös niille, jotka eivät ole olleet kuulemassa Jeesuksen alkuperäistä saarna. Kyseessä voivat olla ne seurakunnat, missä luettiin Luukkaan laatimaa evankeliumia.

Luukkaan evankeliumissa kuulijoiksi määritellään eri kohdissa eri ihmisryhmiä, joidenkin yhteydessä myös sanotaan ”jotka minua kuulette”. Vaikuttaa siltä, että vaikka Jeesus oli ennen tätä saarnaa jo valinnut kaksitoista apostoliaan, Jeesuksen opetuslasten (ei apostolien) joukko ei ollut vakiintunut vaan oli muutoksessa. Opetuslapsena oleminen vaati jatkuvaa uudistumista Jeesuksen opetuksen mukaisesti.

Jeesuksen opetus osoittaa, että ”Jumalan köyhien” ryhmä ei ollut rajattu sisäpiirille. Siihen pääsisivät kaikki ne, jotka tiedostivat sen, että he tarvitsivat pelastuksen ja tunnustavat uskonsa Jeesukseen, näin heistä tulisi valtakunnan vastaanottajia. Tähän valtakuntaan kutsuttiin kaikkia, mutta sinne pääsisivät vain ne, jotka uskovat Jeesukseen. Rikkaat ovat niitä, jotka eivät tunnusta Jeesusta ja Hänen valtakuntaansa. He ovat tyytyväisiä nykyiseen, mukavaan elämäänsä.

Jeesuksen opetuksen kautta Luukas opettaa pakanakristityille heidän paikkaansa uudistuneessa Israelissa ja samalla, millainen Jumala on.

Luukkaan autuuden lauseiden köyhät ei tarkoita yhteiskuntaluokkaa. Autuas tarkoittaa onnellista. Autuus tulee Jeesuksen mukana tulevasta Jumalan valtakunnasta. Tulla valtakunnasta osalliseksi edellyttää tulemistä opetuslapsiksi. Jotkut tutkijat kuitenkin ymmärtävät Luukkaan köyhien tarkoittavan yhteiskuntaluokkaa. Tämä on mahdollista, sillä Luukas on evankeliumissaan ”köyhien puolella”.

Luukkaalla autuuden lauseita on yhteensä neljä (3 + 1) ja Matteuksella kahdeksan (7 + 1) Tutkijat ymmärtävät asian niin, että Luukkaan autuudenlauseista *kolme* ensimmäistä on alkuperäisiä Jeesuksen lausumia lauseita ja neljäs on myöhemmin tehty vainojen alettua. Matteuksen lisälauseet oletetaan Matteuksen itse laatineen psalmien pohjalta.

Vuoroluvun mukainen evankeliumi

”Päivät Jeesus opetti temppelissä, mutta illalla hän aina lähti sieltä ja vietti yönsä vuorella, jota sanotaan Öljymäeksi. Jo varhain aamulla kansa tuli temppeliin hänen luokseen kuulemaan häntä. Happamattoman leivän juhla, jota kutsutaan myös pääsiäiseksi, oli jo lähellä. Ylipapit ja lainopettajat miettivät miettimistään, millä keinoin saisivat Jeesuksen raivatuksi tieltä, sillä he pelkäsivät kansaa. Silloin meni Saatana Juudakseen, jota kutsuttiin Iskariotiksi: hän oli yksi kahdestatoista opetuslapsesta. Hän lähti ylipappien ja temppelivartioston päällikköjen luo ja keskusteli heidän kanssaan siitä, miten toimittaisi Jeesuksen heidän käsiinsä. He ilahtuivat ja

tarjosivat hänelle rahaa. Juudas suostui tarjoukseen ja etsi nyt sopivaa tilaisuutta saattaakseen Jeesuksen heidän käsiinsä kaikessa hiljaisuudessa. Sitten tuli happamattoman leivän päivä, jona pääsiäislammas oli teurastettava. Jeesus lähetti Pietarin ja Johanneksen kaupunkiin ja sanoi heille: ”Menkää valmistamaan meille pääsiäisateria.” (Luuk. 21: 37 – 22: 8)

Ennen tämänpäiväistä tekstiämme Jeesus oli ratsastanut Jerusalemiin ja opettanut kansaa temppelissä. Sitten Hän oli opettanut viimeisistä tapahtumista. ”Päivät Jeesus opetti temppelissä, mutta illalla hän aina lähti sieltä ja vietti yönsä vuorella, jota sanotaan Öljymäeksi.” Näin Luukas lopettaa Jeesuksen opetusjakson. Temppelissä Häntä kuuleva kansa muodostaa perustan uudistetulle Israelille. Evankelistat eivät paljoa kerro siitä, mitä Jeesus temppelissä opetti. Koska kansa tuli kuuntelemaan Häntö ”jo varhain aamulla”, voimme olettaa, että Hänen opetuksensa oli todella vaikuttavaa. Jeesuksen julkinen toiminta kesti noin kolme vuotta. Evankelistat ovat kertoneet siitä vain osan. Nähtävästi Jeesus opetti temppelissä vain joitakin osia koko opetuksestaan, todennäköisesti keskeisimmän osan.

Nyt alkaa uusi jakso tekstissä. Pääsiäistä vietettiin sinä iltana, auringonlaskun jälkeen, jolloin alkoi Nisankuun viidestoista päivä. Pääsiäisaterian leipä oli happamatonta, tätä leipää syötiin seitsemän päivän ajan pääsiäisen jälkeen. Tässä on kyseessä alun perin kaksi eri juhlaa. Pääsiäisen (pesah: ohi kulkeminen) on juhla, joka liittyy Egyptin orjuudesta vapautumiseen. Silloin muisteltiin sitä viimeistä vitsausta, jolloin egyptiläisten perheiden esikoiset kuolivat, mutta israelilaisten ei. Tämä juhla on voinut saada alkunsa vielä israelilaisten ollessa Egyptin orjuudessa, mutta viimeistään erämaavaelluksen aikana. Se oli luonteeltaan heimo- tai perhejuhla. Happamattoman leivän juhla on saanut alkunsa paimentolaisuuden jälkeen, sillä se liittyy ohrasadon korjuuseen. Alun perin nämä juhlat olivat erilliset, mutta ne yhdistyivät yhdeksi joskus 600 – 500 -luvun vaihteessa e.Kr. Pääsiäisestä muodostui pyhiinvaellusjuhla Jerusalmiin.

”Ylipapit ja lainopettajat miettivät” Jeesuksen raivaamista. Luukas ei mainitse tässä fariseuksia. Luukas on käytännössä myös eristänyt kansan ylipapeista. He kieltämällä Jeesuksen herruuden temppelissä aiheuttivat Hänen kuolemansa. He eivät voineet vangita Jeesusta temppelissä, sillä Hän oli tuossa vaiheessa hyvin suosittu. Siksi he miettivät sellaista toimintatapaa, mihin kansa ei voisi puuttua.

Simeonin ennustus, että ”monet israelilaiset kompastuvat” (Luuk. 2: 34) toteutuu jälleen. Jeesus oli torjuttu kotikaupungissaan, fariseukset kielsivät Hänet, sitten ylipapit, nyt Häneen kompastuu yksi Hänen opetuslapsistaan. Juudas kavaltaa Hänet rahasta. Saatana oli koetellut viekoitella Hänet

erämaassa, nyt Jeesuksen viimeisen elinviikon aikana Saatana on hyvin aktiivinen Jerusalemissa ja vaikutti Juudas Iskariotiin. Näemme, kuinka yksi Jeesuksen opetuslapsista lankeaa. Mutta kuten Jeesus erämaassa voitti kiusaukset, niin Hän on voittava Saatanan Jerusalemissakin (Luuk. 23: 44 – 45). Miten väärässä Saatana olikaan luullessaan päässeensä eroon Jumalan Pojasta! Juudaksen vehkeily täydentyy, kun Jeesus pidätetään (Luuk. 22: 47 – 53). Tämä oli ylipappien ja lainopettajien mahdollisuus toimia ilman pelkoa kansan toiminnasta.

Jeesus antaa Pietarille ja Johannekselle ohjeen valmistaa pääsiäisateria. Hän ohjaa omaa tietään kohti ristiä, Hän hallitsee tilanteen. Pietari ja Johannes toimivat Jeesukselle kuuliaisena. Heidän vastakohtanaan on Juudas Iskariot.